

ВИДИ ТА МЕТОДИ НЕДРУЖНІХ ПОГЛИНАНЬ В СИСТЕМІ ТРАНСФОРМУВАННЯ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Серед методів трансформування власності, які передбачають зміну однієї зі складових тріади «володіння-користування-розпорядження», досить важливими є механізми злиття та поглинання.

Злиття як форма трансформування власності здійснюється шляхом об'єднання підприємства з більш фінансово стійкими суб'єктами господарювання. На відміну від злиття, поглинання носить найчастіше примусовий характер.

Пройшовши власні стадії еволюції від горизонтальних інтеграцій та створення потужних монополій – до злиття транснаціональних корпорацій, злиття та поглинання розділяються на такі види: злиття (об'єднання підприємств в одне), поглинання, придбання підприємств, викуп акцій позиковими засобами (LBO та MBO), вороже поглинання або рейдерське захоплення («takeover»), рекапіталізація, зміна структури власності, «зворотне злиття» (створення публічної компанії без IPO), виділення і продаж бізнес-одиниці («spin-off») та інші операції, які мають на увазі передачу корпоративного контролю з рук одних акціонерів іншим [1].

У більшості країн світу поживлення операцій злиття та поглинань різних форм вважається позитивним сигналом оздоровлення національної економіки. Підприємства з привабливими активами але неефективним управлінням поглинаються більш успішними. Зростання даних операцій свідчить про покращення інвестиційного клімату.

Однак в умовах політичної та економічної криз, в Україні прослідковується власна специфіка вищезгаданих механізмів трансформування власності. Особливістю українських операцій злиття та поглинань є переважне використання саме методу поглинань, що в свою чергу характеризується освоєнням нових ринків збуту, придбанням вигідних активів в рамках існуючого сегменту ринку, використання певних прогалин законодавства, а у деяких випадках і силове захоплення – «ворожі поглинання» або рейдерські захоплення.

Основною відмінністю такого виду поглинань у розвинених країнах світу та Україні є та, що поглинання компаній у перших зазвичай закінчуються вдосконаленням технологічного ланцюга виробництва, підвищенням вартості акцій та загалом є ефективним інструментом в системі перерозподілу власності, адже передбачає реструктуризацію підприємства з подальшим його оздоровленням та виведенням на якісно новий рівень. В Україні в результаті рейдерських атак наноситься шкода діяльності як окремого підприємства, так і економіці держави в цілому [2, с. 241].

Головними причинами зацікавлення окремих учасників ринку у рейдерських операціях є такі: усунення конкурентів; збільшення частки участі на ринку; встановлення контролю за постачальниками; придбання перспективних активів; отримання прибутку від продажу захоплених активів; корпоративний тиск.

В Україні існують три види рейдерства: «біле», «сіре» та «чорне». Офіційно на законодавчому рівні вони не визначені, як і саме поняття «рейдерство», що ускладнює управлінням процес захисту та відстоювання майна на різних етапах. Кожен з вищезгаданих видів має свої методи передачі управління підприємством від власників до керуючої компанії чи нових власників (див. таблицю).

Якщо у випадку «білого» рейдерства відбувається конкурентна боротьба і причиною можливої поразки в ній для колишнього власника є недоліки в системі управління, стратегічному плануванні, то два інших види недружніх поглинань не

залишають можливості для однакових умов відстоювання прав володіння, користування, розпорядження власністю.

Види рейдерства в Україні та методи передачі управління новим власникам

Види рейдерства	Методи передачі управління
Не порушується чинне законодавство України	
«Біле» рейдерство	- викуп частки меншості акціонерів; - виплата великого боргу підприємства; - зміна керівництва підприємства-цілі через переобрання.
Використовуються нелегальні методи впливу на учасників процесу трансформування власності з уникненням бюрократичного укладу	
«Сіре» рейдерство	- вплив на судові рішення; - вплив на процес отримання власниками ліцензій та договорів; - посилення податкових перевірок
Використання злочинних методів, насилля	
«Чорне» рейдерство	- залякування власників та управлінський склад; - насилля, фізична розправа; - підробка документів, записів та підписів.

Враховуючи практику методів передачі управління над захопленими підприємствами, основними попереджувальними заходами для керівництва можна назвати наступні: відповідність установчих документів чинному законодавству України, виконання зобов'язань перед міноритаріями, прозорість виконання всіх трансакцій, уникнення розпилення власності акцій, проведення моніторингу майна та зобов'язань, підвищення корпоративної культури, удосконалення системи управління, захисту конфіденційної інформації.

Перерозподіл власності в умовах справедливої конкуренції позитивним чином впливає на учасників ринкових відносин, створює сприятливий інвестиційний клімат та високий рівень економічного зростання. Однак рейдерство як недружнє поглинання послаблює довіру інвесторів до інституту приватної власності в Україні, унеможливує розвиток та модернізацію самих підприємств, що веде до негативних як економічних, так і соціальних наслідків. Враховуючи, що процес перерозподілу власності є явищем безперервним, важливо створювати умови попередження злочинних та неправомірних поглинань.

1. *Эффективные слияния и поглощения – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-executive.ru/knowledge/announcement/338280>.*

2. *Носова О.В., Кім М.М., Сворак С.Д., Липов В.В., Васенко В.К. Національна економіка: підручник/ за ред. О.В. Носової. – К.: ЦУЛ, 2013. – 512 с.*

3. *Конева Ю.В. Недружественные поглощения и экономическая безопасность предприятия- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.delo-press.ru/articles.php?n=6187>.*

4. *Горовий Д.А. Развитие рынка M&A в Украине// Финансово-кредитная деятельность: проблемы теории та практики. – № 1(14)2013. – С. 183-190.*

5. *Миркин С. Захват предприятия. Чёрные и белые схемы рейдеров// Ваш Бизнес. – №10. – 2011. – С.3-5.*

6. *Анна Бабич, Артем Грядущий Злиття і поглинання в Україні 2013 (для The Mergers & Acquisitions Review) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kisilandpartners.com/ua/publications/articles/the_mergers_acquisitions_in_ukraine_2013_for_the_mergers_acquisitions_review.*

7. *Габор Зімберпер Рейдерство в Україні// Transparency International Ukrain. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tiukraine.org/system/files/research/raider_attacks_-_ti_ukraine_ukr.pdf.*